

OTILIA GHERGHE

•

DESFĂȘURAREA REVOLUȚIEI DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ ÎN ZONA DUNĂRII ÎNTRE ORȘOVA ȘI CORABIA

Extinsă cu repeziciune în întreaga țară, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, declanșată în după amiaza zilei de 23 August, a fost salutăată cu entuziasm de întregul popor român, care, urmînd exemplul Capitalei eroice, a pornit la luptă pentru zdrobirea cotropitorilor germani și a fasciștilor interni.

Dînd dovadă de înalt patriotism, receptive ca întotdeauna la comandamentele majore ale evoluției revoluționare a României, forțele democratice, antifasciste și antihitleriste din Oltenia au recepționat cu înflăcărare apelul adresat de C.C. al P.C.R. întregului popor român de a participa cu arma în mînă la lupta împotriva unităților hitleriste, pentru apărarea independenței patriei și au trecut la acțiuni concrete în vederea realizării lui. Conducerea P.C.R. a acordat o mare atenție regiunii Oltenia în acțiunea de înfăptuire a insurecției. Încă din luna mai 1944 a avut loc o ședință a Comisiei speciale a C.C. al P.C.R., însărcinată cu organizarea aparatului militar al partidului, la care a luat parte și Mihai Roșianu, secretarul Regionalei Oltenia al P.C.R.¹ Cu această ocazie a fost analizată situația organizației regionale de partid și a aparatului ei militar care avea misiunea de a conduce formațiunile patriotice și acțiunile împotriva unităților hitleriste.

În cadrul planului privind realizarea insurecției armate, C.C. al P.C.R. a preconizat organizarea unei baze de operații în munții Olteniei, pentru a servi, dacă era necesar, retragerii forțelor insurecționale². Un delegat al C.C. al P.C.R. s-a deplasat, după această ședință, în Oltenia și, împreună cu organele de partid locale, s-a ocupat de pregătirea militară și politică a formațiunilor de luptă patriotică³.

În vederea îndeplinirii sarcinilor ce reveneau Olteniei din planul insurecțional, comuniștii au inițiat acțiuni politico-organizatorice de masă. Astfel, în noaptea de 23—24 august 1944, „a avut loc o consfătuire a co-

¹ Arh. C.C. al P.C.R., Fond. I, mapele 53, 204/1944.

² *Ibidem*.

³ *Armata română în războiul antihitlerist*, Ed. politică, București, 1965, p. 114.

muniștilor și a celorlalți patrioți antifasciști și antihitleriști, care au stabilit modul cum trebuia acționat pentru asigurarea succesului insurecției⁴. Comuniști și antifasciști eliberați din lagărul de la Tîrgu Jiu, acțiune organizată și condusă de partid, sosiți la Craiova, au participat la activitatea formațiunilor de luptă partitotică⁵. În dimineața zilei de 24 august 1944, la „Casa poporului” din Turnu Severin a fost organizată o adunare a activului de partid unde s-au elaborat măsuri speciale pentru apărarea orașului în eventualitatea unui atac hitlerist. Organizația locală a P.C.R., cu sprijinul unităților militare, a repartizat armamentul necesar populației, îndeosebi muncitorilor de la Șantierul naval, atelierele C.F.R., fabrica de spirt și de la alte întreprinderi. În oraș și împrejurimi au fost difuzate manifeste prin care comuniștii chemau oamenii muncii să participe, împreună cu armata, la zdrobirea hitleriștilor⁶. La Craiova, reprezentanții Blocului Național Democrat, în frunte cu comuniștii, s-au prezentat la Comandamentul Corpului I teritorial și au cerut să se ia „în considerare organizarea gărzilor naționale”, să se acorde armamentul și echipamentul necesar acestora, precizînd că tot poporul este alături de conducerea statului⁷.

Un rol deosebit în mobilizarea maselor la luptă a avut „Manifestul Comandamentului gărzilor patriotice din Oltenia”, elaborat imediat după 23 August și difuzat în întreaga regiune. Manifestul, străbătut de un fierbinte patriotism, a produs o puternică impresie în rîndul locuitorilor zonei, a contribuit la înrolarea a numeroși cetățeni în gărzile patriotice care cuprindeau peste 6 500 persoane⁸.

Făcînd apel la vechile tradiții de luptă și relevînd necesitatea imperioasă a participării tuturor patrioților la acțiunea de zdrobire a hitleriștilor, manifestul spunea: „Poporul român a început lupta cu arma în mînă împotriva cîmpitorilor nemți... Cetățenii Capitalei s-au grupat imediat în formațiuni de luptă patriotice și cu arma în mînă au dat sprijin armatei să zdrobească atacul german. Pretutindeni în țară, resturile bandelor hitleriste sînt dezarmate. Acolo unde se opun, sau unde ele atacă armata sau populația românească, trupele române zdrobesc rezistențele germane. Urmașii celor ce au învins la Mărășești, Mărăști și Oituz, înalță iarăși steagul gloriei românești...”

Voi, olteni, care sînteți depozitarii unei tradiții de mari lupte pentru libertate și independență națională, dovediți și de astă dată spiritul vostru de luptă și jertfă pentru cauza națională a poporului român... Sprijiniți armata română și autoritățile, pe toate căile și cu toate forțele, pentru dezarmarea și înfrîngerea oricăror rezistențe germane, pentru nimicirea oricăror încercări ale agenților hitleriști de a provoca tulburări. Constituiți gărzii de luptă patriotică, înrolați-vă în detașamente patriotice. Dezarmați bandele hitleriste, luați-le armele din mînă, pentru a nu le

⁴ *Din cronica unor zile istorice*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1971, p. 108.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *File din cartea marilor tradiții*, Ed. militară, București, 1966, p. 74—76, 79—108.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Arh. C.C. al P.C.R., Fond. I, mapele 53, 204/1944.

mai putea folosi împotriva poporului român... De lupta noastră depinde soarta țării. Moarte cotropitorilor germani!⁹ Sub conducerea comuniștilor, armata și formațiunile de luptă patriotice din Oltenia sprijinite efectiv de către proletariat și alte categorii de cetățeni, au dus lupte grele cu armatele hitleriste pînă la nimicirea lor completă, aducîndu-și astfel contribuția la înfăptuirea insurecției naționale armate, antifasciste și anti-imperialiste din România.

Zona Olteniei prezenta pentru comandamentul hitlerist o importanță strategică deosebită deoarece îi oferea posibilitatea organizării unei rezistențe în munții din România și Iugoslavia, iar stăpînirea sectorului dunărean al Porților de Fier îi asigura comunicațiile fluviale în zona Turnu Severin, Vîrciorova, Orșova, precum și legăturile cu trupele germane aflate în Iugoslavia și Bulgaria. Pornind de la aceste considerente, comandamentul central de coordonare a insurecției a ordonat în seara zilei de 23 august 1944 generalului Marin Manafu, comandantul Corpului I teritorial, să treacă la lichidarea trupelor hitleriste din Oltenia și să zădărnicească planurile unităților naziste din România de a face joncțiunea cu flota de pe Dunăre și cu trupele din Iugoslavia și Balcani¹⁰.

Organizarea minuțioasă a luptelor, eroismul, dîrzenia și spiritul de sacrificiu al soldaților și membrilor gărzilor patriotice, sprijinul masiv al maselor de oameni ai muncii, conducerea de către comuniști a întregului ansamblu de măsuri au asigurat succesul acțiunii insurecționale din această parte a țării. Militarii și formațiunile patriotice de luptă au dezarmat și capturat unitățile germane și grupuri dispersate de ofițeri și soldați hitleriști la : Craiova, Turnu Severin, Rîmniceu Vîlcea, Drăgășani, Corabia, Segarcea, Calafat, Cetate, Poiana Mare, Caraula, Bechet, Coțofenii din Față, Braloștița, Căpreni, Bucovicior, Portărești, Balta Verde, Răcari, Seaca de Pădure, Plenița, Goești, Botoșești-Paia, Rovinari, Tîrgu Logrești, Săulești, Cărbunești, Florești, Balota și în alte localități, concomitent cu capturarea de armament, stații de radio, vehicule militare etc.¹¹.

Rezultatele obținute de forțele insurecționale în lupta cu dușmanul au permis generalului Marin Manafu să raporteze, în ziua de 27 august 1944, că : „În urma acțiunilor trupelor noastre, duse pentru dezarmarea trupelor germane, întreg teritoriul Corpului I teritorial a fost eliberat de trupele germane, afară de sectorul cuprins între Gura Văii și Orșova“, unde rezistența germană a continuat pînă la 2 septembrie 1944, cînd rezistența inamică din această zonă a fost lichidată complet¹².

În desfășurarea insurecției în Oltenia luptele purtate în zona Dunării, între Corabia—Orșova, au avut o importanță deosebită pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite prin planul comandamentului suprem. Importanța Dunării ca principală cale de comunicație, cerința apărării ei și mai ales a sectorului Porțile de Fier pe unde forțele inamice se puteau scurge

⁹ *Ghidul Muzeului Olteniei Istorie*, Craiova, 1976, p. 112.

¹⁰ Marin Manafu, *Pagini de glorie și vitejie*, Ed. militară, București, 1966, p. 74—75.

¹¹ Arh. St. Craiova, Fond. Insp. jandarmi Craiova, inv. 17/1944, f. 327—509.

¹² Luchian Deaconu, Florin Tănăsescu, *Dolj. Pagini de istorie revoluționară*, Craiova, 1971, p. 137—142.

spre vest în vederea concentrării pentru a rezista în continuare au fost elementele care au determinat Comandamentul Corpului I teritorial să ia toate măsurile necesare pentru a controla această arteră de comunicație și pentru a dejuca planurile unităților hitleriste din România, Bulgaria și Iugoslavia de a se concentra în zona Porților de Fier.

După încheierea cu succes a operațiunii de lichidare a tuturor rezistențelor hitleriste din interiorul Olteniei, comandamentul forțelor insurecționale a dispus ca batalioanele de recruți ai Diviziei a XI-a, dispersate în satele din jurul Craiovei, să fie dirijate spre Calafat și Cetate pentru întărirea unităților și formațiunilor patriotice care aveau misiunea de a opri vasele germane care se îndreptau spre Turnu Severin și pentru a împiedica încercările trupelor hitleriste din Bulgaria de a debarca la nord de Dunăre. Un rol important, în îndeplinirea acestei misiuni, a jucat întreruperea legăturilor telefonice între Marele stat major german și Comandamentul hitlerist de pe frontul de Est și Balcani, prin acțiunea formațiunilor patriotice care au tăiat firul german între Calafat și Hunia în 20 de porțiuni¹³.

Lupte insurecționale violente au avut loc la porțile orașului Turnu Severin. Port la Dunăre, centru industrial în care se construiau și reparau vase fluviale, se reparau locomotive și vagoane, având o poziție strategică ce-i dădea posibilitatea controlului asupra comunicațiilor rutiere și fluviale spre centrul și apusul continentului, orașul Turnu Severin ar fi avut, în eventualitatea ocupării lui, o importanță majoră pentru hitleriștii aflați în derută și panică. De aceea, comandamentul nazist a hotărât să încredințeze ocuparea acestui oraș-port armatelor germane care se retrăgeau din Oltenia.

În seara zilei de 25 august, au apărut, la est de Turnu Severin, în comuna Șimian, două coloane motorizate hitleriste, una venind dinspre Craiova, pe șoseaua națională, cealaltă din direcția Cetate, pe șoseaua Vinju Mare¹⁴. Ambele coloane se compuneau din aproximativ 2 000 de soldați și ofițeri, un mare număr de autocamioane și tunuri de artilerie și antitanc. Intenția lor era să ocupe orașul, să realizeze joncțiunea cu trupele naziste din zona Vîrciorova—Orșova și cu cele din Iugoslavia, cu scopul de a domina munții Cernei și a crea astfel, posibilitatea retragerii trupelor hitleriste, de a pune apoi stăpînire pe regiunea industrială Timișoara—Reșița în vederea organizării unei linii germane de rezistență.

Refuzînd să țină seama de somațiile comandantului garnizoanei Turnu Severin, colonel Gașpar Ion, de a depune armele și a deveni prizonieri, hitleriștii au atacat, în dimineața zilei de 26 august, trupele române aflate la intrarea în oraș. Situația devenise deosebit de gravă. Trebuia făcut totul pentru apărarea orașului, pentru ca el să nu fie ocupat de inamic.

¹³ Ion Giubelan, *Lupta P.C.R. pentru cucerirea puterii politice și înfăptuirea reformei agrare în Oltenia*, Craiova, 1968, p. 54; Luchian Deaconu, *Lupta maselor populare din județul Dolj împotriva dictaturii antonesciene și a războiului hitlerist*, Craiova, 1969.

¹⁴ Ion Gașpar, *Contribuții de istorie locală privind desfășurarea insurecției din august 1944*, în „Anale de istorie”, nr. 4/1974, p. 118—119.

Comitetul județean de partid Mehedinți a mobilizat rapid, în sprijinul armatei, muncitorii de la Șantierul naval, Atelierele CFR și alte unități, ceilalți cetățeni ai orașului și țărani din satele învecinate, Șimian și Cerneți care au fost înarmați și au ocupat poziții de luptă alături de ostași. După cinci ore de lupte înverșunate, hitleriștii au fost obligați să se predea. Forțele insurecționale au luat prizonieri 20 ofițeri, 28 subofițeri, 3 medici, 737 soldați, 31 funcționari de spital și 140 de femei funcționare. În același timp au fost capturate : 350 arme ușoare, 20 puști mitraliere, 10 tunuri de apărare antiaeriană, 16 autoturisme, 25 camioane, 2 camioane emisie-recepție, 3 motociclete și alte materiale de război¹⁵. În lupta cu inamicul au căzut la datorie un ofițer și 10 soldați români.

Faptele de vitejie ale armatei, cooperarea strînsă dintre militari și populație, elemente hotărîtoare în obținerea succesului asupra trupelor hitleriste, au fost evocate în Ordinul de zi al Comandamentului Garnizoanei Turnu Severin care spunea : „Pentru spiritul de largă înțelegere al comandanților și trupei detașamentului, pentru elanul și înaltul spirit de sacrificiu de care au dat dovadă ofițerii, subofițerii, trupa și cetățenii orașului, le aduc mulțumirile mele și le strig : Să trăiți ostași viteji ai Garnizoanei Turnu Severin ! Să trăiască vitejii cetățeni ai orașului nostru !”¹⁶.

Paralel cu luptele pentru apărarea pe uscat a orașului, forțele insurecționale au dus lupte grele pe Dunăre pentru oprirea, dezarmarea și capturarea trupelor hitleriste în retragere, a navelor și armamentului din dotarea lor, la această acțiune aducîndu-și o contribuție deosebită Forțele fluviale române. Detașamentul fluvial Dunărea de Sus, care avea misiunea de a asigura transporturile între Calafat și Baziaș, precum și apărarea zonei Porțile de Fier, a respins primele atacuri hitleriste în raza portului Tr. Severin¹⁷.

Între 24 august—1 septembrie, în sectorul Dunării de la Calafat la Orșova, au avut loc lupte aprige între unități române și trupele hitleriste. Porturile Corabia, Calafat, Cetate, Gruia, Bistreț, Bechet și alte localități dunărene au fost în repetate rînduri bombardate de flota nazistă în retragere. Cu efective militare sporite, și, după 28 august, dotate cu piese de artilerie ușoare sau grele, forțele insurecționale au dat inamicului o ripostă rapidă și eficientă. Unități din regimentele 31 Dorobanți și 14 artilerie-instrucție au curățat orașul și portul Calafat de trupele hitleriste în intervalul 24—29 august¹⁸, iar grănicerii din Corabia au capturat 15 șleपुरi și 3 remorchere germane și au făcut prizonieri 150 militari inamici. Lupte împotriva marinarilor hitleriști au mai avut loc la Bistreț, Gruia, Ghidici, Bechet și Rast unde au fost scufundate 7 nave militare.

¹⁵ Arh. St. Craiova, Fond Insp. Gen. Ad-tiv, dos. 65/1944, f. 29.

¹⁶ Romus Dima, *Mișcarea muncitorească din Oltenia*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1982, p. 327.

¹⁷ Nicolae Chipurici, *Date și documente noi despre luptele de eliberare din sectorul dunărean al județului Mehedinți pînă la Baziaș (23 august—3 octombrie 1944)*, în „Mehedințiul contemporan”, Drobeta Turnu Severin, 1974, p. 62.

¹⁸ *România în războiul antihitlerist*, Ed. militară, București, 1966, p. 116—117.

În noaptea de 28 spre 29 august, un convoi de vase germane a bombardat portul Bechet. Ripostînd, ostaşii Regimentului 31 infanterie au respins atacul, obligînd inamicul să se depărteze.

Cele mai grele lupte din această zonă a Dunării s-au dat la Calafat. În ziua de 29 august, oraşul a fost atacat de 10 monitoare de război, 12 remorchere înarmate şi 2 vedete rapide germane. Luptele au fost deosebit de violente, în rîndurile ostaşilor români înregistrîndu-se 3 morţi şi 41 de răniţi, iar inamicul a suferit pierderi însemnate: 2 vedete rapide scufundate, o şalupă şi 2 şleपुरi incendiate, 3 vase şi 2 remorchere grav avariate.

La 30 august, între orele 15—16, vasele militare germane ancorate în portul Vidin au deschis un puternic foc de artilerie asupra Calafatului avariind grav poştă şi mai multe locuinţe particulare. În zilele de 30 şi 31 august, la acţiunile de respingere a atacului vaselor inamice de pe Dunăre au participat şi formaţii de avioane din Flotila a III-a Craiova, care au bombardat convoaiele de nave duşmane în dreptul localităţilor Măceşul de Sus şi Hinova, scufundînd 3 vase, între care unul de război, şi avariind alte ambarcaţiuni¹⁹.

În ziua de 31 august a avut loc o ciocnire violentă între unităţile militare române din porturile Bechet şi Bistreţ şi convoiul de vase germane care se îndrepta spre Turnu Severin. În aceeaşi zi, un detaşament de 150 de hitlerişti, îmbarcaţi pe două vedete, au atacat compania din Regimentul I Dorobanţi care staţiona în comuna Ghidici, încercînd să debarce, fiind respinşi de forţele insurecţionale româneşti²⁰.

La sfîrşitul lunii august şi începutul lui septembrie trupele hitleriste aflate în Bulgaria au făcut ultimele încercări de a debarca la nord de Dunăre. În noaptea de 31 august spre 1 septembrie, portul Calafat a fost atacat în trei rînduri de convoaiele inamice care se retrăgeau spre Porţile de Fier. Bombardamentul vaselor militare germane a distrus o latură a liceului industrial, magazia silozurilor şi numeroase alte imobile.

În luptele date de forţele insurecţionale de-a lungul Dunării inamicul a suferit grele pierderi în oameni şi material de război, numai în zona doljeană fiind scufundate 11 vase militare, incendiate şi avariate 16, 3 şleपुरi părăsite şi alte 7 capturate. Dunărea a fost, în planurile insurecţionale, un obiectiv de maximă importanţă, luptele ce au avut loc în zona Corabia—Orşova contribuind la înfrîngerea inamicului, la eliberarea zonei şi zdrobirea încercărilor hitleriste de a concentra forţele în vederea rezistenţei pe noi alinamente.

Dunărea, îndeosebi Porţile de Fier—Orşova, a fost şi în planurile militare ale Comandamentului armatei sovietice care în cooperare cu comandamentul armatei populare de eliberare iugoslave pregătea operaţiunile pe teritoriul Iugoslaviei, o zonă strategică deosebită. În acest sens Marele stat major al armatei populare de eliberare iugoslavă a fost transferat din insula Vis la Craiova, pentru a asigura conducerea operativă şi neîntre-

¹⁹ *Ibidem*, p. 477.

²⁰ Luchian Deaconu, *loc. cit.*

ruptă a trupelor. La propunerea Comandamentului sovietic, Marele stat major iugoslav, în frunte cu mareșalul Tito, a fost transferat în teritoriul românesc eliberat, la Craiova.

Desfășurată în cel mai mare secret, mutarea marelui stat major a fost încredințată unei formațiuni de avioane sovietice de la Baza aeriană Bari, care a decolat în noaptea de 18 spre 19 septembrie 1944, orele 3.00 peste Adriatica, Bosnia, Serbia, pe Dunăre, pînă la Craiova. Începînd cu data de 19 septembrie 1944, Marele stat major iugoslav a funcționat la Craiova. În contactele cu Comandamentul sovietic, la Moscova, ca și în discuțiile cu comandantul Frontului 3 ucrainean, Tolbukhin, la Craiova, mareșalul Tito și marele stat major iugoslav au elaborat planul de eliberare al Belgradului. În acest sens, generalul colonel Koca Popovici a fost convocat în zilele de 2—3 octombrie la Craiova pentru a i se comunica misiunea ce urma să fie executată de unitățile armatei populare de eliberare iugoslave. De asemenea, după 4 octombrie, la Craiova au avut loc convorbiri între mareșalul Tito și delegația armatei bulgare, în vederea stabilirii condițiilor de participare a unităților bulgare la operațiunile de urmărire a trupelor hitleriste pe teritoriul Iugoslaviei²¹.

Operațiunile insurecționale desfășurate în sectorul Corabia—Orșova al Dunării au asigurat stăpînirea acestui important mijloc de comunicație de către forțele românești, au împiedicat concentrarea trupelor hitleriste în zona Porților de Fier în vederea rezistenței în fața înaintării sovietice, au dejucat planurile inamicului, aflat pe teritoriul Bulgariei și Iugoslaviei de a debarca în România.

²¹ Serghei Schtemenco, *L'état major général soviétique en guerre*, Edition du progres, Moscou, 1976, p. 231—238.